

سخنرانی پروفیسور عمر کناره، رییس کمیسیون اتحادیه آفریقا

آفریقا در پی یکپارچگی پول، زبان و سیاست خارجی

پروفیسور آلفا عمر کناره^۱، رییس کمیسیون آفریقا، که به دعوت وزیر امور خارجه کشورمان وارد ایران شده بود طی سخنانی در دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، فلسفه وجودی اتحادیه آفریقا و تفاوت آن با وحدت آفریقا را تشریح کرد و اهداف نهایی آن را ایجاد ایالات متحده آفریقا، توسعه همه‌جانبه، با سیستم دفاعی و خارجی مشترک و پول واحد و زبان مشترک (سواحلی) خواند و سپس به پاره‌ای از پرسش‌های حاضرین پاسخ داد. این سخنرانی که در تاریخ ۱۳۸۶/۳/۲۳ برگزار شد و ریاست آن را آقای قادری، رییس گروه مطالعاتی آفریقا، بر عهده داشت، آقایان محمدی، معاون آموزش و پژوهش، موسوی، مدیرکل دفتر مطالعات، جاوید، مدیرکل آفریقایی وزارت امور خارجه، رؤسای سایر گروه‌های مطالعاتی و کارشناسان مربوط، نمایندگانی از اندیشه‌سازان نور، دانشگاه تربیت

^۱ پروفیسور آلفا عمر کناره، که پیش از ریاست د و سازمان منطقه ای «جامعه اقتصادی کشورهای غرب آفریقا» و «اتحادیه پولی غرب آفریقا» را بر عهده داشت، برای دو دوره پی در پی ریاست جمهور مالی، بین سال‌های ۱۹۹۲ و ۲۰۰۳، را در اختیار داشت. در سال ۱۹۶۸ و به دنبال کودتای موسی تراثوره، کناره، عضو حزب لنینیست - مائویست کارگران مالی شد. وی در سال ۱۹۷۸ وزیر ورزش شد و در سال ۱۹۸۳ نشریه فرهنگی "jamana" و در سال ۱۹۸۹ روزنامه "Ecshe" را منتشر کرد. کناره در سال ۱۹۹۱ برای نخستین بار رادیو آزاد مالی را تأسیس کرد و در سال ۱۹۹۰، عضو فعال سازمان اتحاد برای دموکراسی در مالی شود و پس از سقوط دولت موسی تراثوره، این سازمان را به حزب رسمی تبدیل کرد.

مدرس، دیپلمات‌هایی از برخی کشورهای آفریقایی و خلیج فارس و همچنین فرانسه و نمایندگان برخی از رسانه‌های گروهی کشور حضور داشتند.

اتحادیه آفریقا و اهداف آن

برای من مایه افتخار و خوشبختی است که از سوی رییس جمهور و وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران دعوت شده‌ام. اینجانب این اقدام را نشانه اراده سیاسی ایران برای مشارکت واقعی در توسعه آفریقا می‌دانم. ما بر این باوریم که برای گسترش روابط میان ایران و آفریقا نیازی به واسطه نیست. ضمن این که ایران و آفریقا ویژگی خاص خود را دارند و لازمه گسترش روابط ایران و آفریقا، مبادلات مستقیم فرهنگی و سیاسی است. دو طرف برای شناخت همدیگر نیاز به ارتباط مستقیم دارند و آفریقا برای درک موقعیت ایران نباید متکی به تحلیل‌های دیگران باشد؛ هرچند که این تحلیل‌ها نیز در جای خود مهم هستند.

درباره سازمان اتحادیه آفریقا مطالب زیادی بیان شده و تحلیل‌گران زیادی درباره آن نوشته‌اند. من نیز به عنوان رییس کمیسیون آفریقا، لازم می‌دانم که درباره تمامی زوایای نهان و آشکار این تشکیلات توضیحاتی بدهم و در پایان اگر پرسشی باشد، پاسخ می‌دهم.

اتحادیه آفریقا، هر چند وارث سازمان وحدت آفریقا و یا بهتر بگویم کامل شده آن است، ولی وحدت آفریقا نسبت به سازمان وحدت آفریقا در سال ۱۹۶۳ با تلاش رهبران آفریقا برای استقلال و حفظ آن دستاورد مهم، به وجود آمد. در همان موقع نیز برخی از رهبران آفریقا

علاوه بر اهداف بیان شده آن، اهداف بلند مدتی را مطرح می کردند که اکنون در سایه اتحادیه آفریقا طرح می شود. دولت، ارتش و پول واحد شعار رهبران ما در دوران جنگ سرد بود. ما در آن هنگام با دوران جنگ سرد مواجه بودیم و مجبور بودیم برای آزادی، بیرون راندن استعمارگران و آپارتاید از درون کشورهای آفریقایی نوعی همبستگی ایجاد کنیم. در آن دوران هنوز آپارتاید در اکثر کشورهای آفریقا وجود داشت و آغاز توسعه همه جانبه برای سازمان وحدت آفریقا امکان پذیر نبود. پایان دادن به سیستم آپارتاید از جمله وظایفی بود که وحدت آفریقا به خوبی از پس آن برآمد. اما هنگامی که با مسایل اقتصادی، دموکراسی و حقوق بشر روبه رو می شدیم، سازمان وحدت آفریقا راهکارهایی برای آن ها نداشت. با وجود این، رهبران آفریقا هیچ گاه عقب نشستند و برای حل معضلات، جلسات زیادی برگزار کردند. باید بگوییم اگر سازمان وحدت آفریقا نتوانست معضلات یادشده را حل کند به آن معنی نبود که توانایی آن را نداشت، بلکه وظایف دیگری برای آن تعریف شده که باید به اجرا درمی آورد. به زبان دیگر، سازمان وحدت آفریقا فرزند زمان خود بود و آفریقا در آن مقطع تنها بود. در عین حال، بحث تغییر تشکیلات وحدت آفریقا بین رهبران این سازمان وجود داشت.

تلاش های سازمان وحدت آفریقا در حل معضلات در چند دهه گذشته ستودنی است؛ زیرا گردانندگان این سازمان با برگزاری نشست های کارشناسی، وزرا و اجلاس سران درصدد ارتقای فعالیت سازمان برآمدند؛ هر چند پس از برگزاری هر نشستی مسایل و مشکلات نوینی بر سر راه اجرایی شدن تصمیمات اتخاذ شده قرار می گرفت. اجلاس سال ۱۹۸۰، طرح توسعه محلی آفریقا در لاگوس مطرح شد، اما این طرح به دو دلیل اجرایی نشد:

۱. ما فکر می‌کردیم که دبیرخانه سازمان وحدت آفریقا توان اجرایی کردن طرح را دارد؛ در حالی که آن یک دبیرخانه اداری بود. برخی اوقات دبیرکل آن یک سیاستمدار، مدتی یک اقتصاددان و یا یک فرد کاملاً اداری بود.
۲. مشکل دیگر، وجود درگیری‌های داخلی بین کشورها در آن مقطع بود و این مسایل باعث شدند تا طرح لاگوس برای ۱۰ سال اجرایی نشود. تا این که در اجلاس ایبجان توسعه اقتصادی اتحادیه آفریقا مطرح شدو این طرح برای تصویب نهایی، ۱۵ سال زمان برد. ولی آن نیز به دو دلیل اجرایی نشد: نخست این که، اهداف مشخص بود اما سازوکار اجرایی شدن وجود نداشت. در سال ۱۹۹۱ فکر می‌کردیم که یکپارچگی اقتصادی را پیش از یکپارچگی سیاسی عملی کنیم که باز هم نتیجه نداد. این وضعیت تا سال ۱۹۹۹ ادامه داشت. در این هنگام، با تلاش‌های سرهنگ قذافی یک تسریع تاریخی صورت گرفت. در این مقطع به این نتیجه رسیدیم که سازوکارهای تشکیلاتی وحدت آفریقا باید تغییر کند. پس از یک سری بحث و گفت‌وگو، اتحادیه آفریقا جایگزین سازمان وحدت آفریقا شد.

اتحادیه آفریقا، یک سازمان جامع برای یکپارچگی فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است. ما در آن مقطع به این نتیجه رسیدیم که توسعه‌ها باید همه‌جانبه باشد و توسعه‌های فرهنگی و سیاسی و اجتماعی و اقتصادی به تنهایی عملی نمی‌باشند. باید گفت که اتحادیه آفریقا یک سازمان دولتی نیست، بلکه تشکیلاتی برای همه کشورها و ملت‌های آفریقاست و اصول و منشور آن، این نکته را روشن می‌کند. در این تشکیلات

جایگاه زنان، نهادهای مدنی و بخش خصوصی مشخص شده و آفریقایی‌های خارج از آفریقا جزو جدا نشدنی آفریقا قلمداد شده‌اند. ما در معاهده اتحادیه آفریقا بحران‌ها و کودتاها در آفریقا و راه‌حلهایی برای آن‌ها را پیش‌بینی کرده‌ایم. در این معاهده، تصریح شده است که رسیدن به قدرت به راه‌های مغایر با قانون اساسی محکوم است. بی‌تفاوتی نسبت به آن چه در اطراف کشورها می‌گذرد نیز محکوم شده است.

تفاوت دیگر اتحادیه آفریقا، این است که سازمان وحدت آفریقا تنها یک دبیرخانه داشت؛ در حالی که اتحادیه آفریقا متکی به یک مجموعه از نهادهایی است که تمایل ۵۳ کشور واحد را پشت خود دارد.

کمیسیون آفریقا، نخستین نهاد آن است که من ریاست آن را بر عهده دارم. این نهاد بخش اجرا و یا دولت آفریقا ست. در اجلاس ژوییه آینده سران آفریقا، حوزه قدرت و توانایی این کمیسیون مشخص خواهد شد. در حال حاضر این کمیسیون، ۱۰ عضو دارد که نیمی از آن را خانم‌ها تشکیل می‌دهند. این کمیسیون در زمینه‌های مختلف فعالیت دارد. علاوه بر کمیسیون، پارلمان پان آفریقا ست که ریاست آن بر عهده یک خانم است این پارلمان دارای پنج عضو از هر کشور است که ۳۰ درصد اعضای آن را خانم‌ها تشکیل می‌دهند. شورای فرهنگی و صلح و امنیت، نهادهای دیگر اتحادیه آفریقا می‌باشند.

شورای صلح و امنیت، نهاد دیگر اتحادیه آفریقا می‌باشد که در هنگام بروز بحران تصمیم می‌گیرد. این شورا باید به سیستم هشدار دهنده‌ای تبدیل شود که پیش از وقوع جنگ، راهکارهای پیشگیری آن را ارائه دهد. اعضای آن را دانشمندان و نویسندگان و کارشناسان تشکیل می‌دهند.

اتحادیه آفریقا، نهادهای دیگری چون مؤسسات مالی و بانک دارد که هر یک شرح وظایفی دارند، اما هنوز محدوده مانور و قدرت آنها مشخص نیست و اتحادیه درصدد است محدوده قدرت آنها را معین کند.

آفریقا با ۳۰ میلیون کیلومتر مربع وسعت و منابع متنوع می تواند مسایل مالی و فقر خود را حل کند. ما در سال ۲۰۵۰، حدود ۱/۹۰۰ میلیارد نفر جمعیت خواهیم داشت که این خود، سرمایه بزرگی محسوب می شود و کارهای بزرگی با این سرمایه جوان و با منابع کافی می توان صورت داد. ما در پی زبان، پول واحد، سیاست خارجی، سیستم دفاعی مشترک در آفریقا هستیم و می خواهیم آفریقا به صورت فدراتیو اداره شود.

درباره کشور واحد آفریقا باید گفت که از دو سال پیش تا کنون، رهبران کشورهای آفریقایی بر ایجاد یک کشور واحد تأکید دارند. پرسش این جاست که آیا این کشور از نوع فدراتیو آمریکا و یا اروپا و یا متفاوت از این دو است؟ ضمن این که برای همه کشورهای عضو میسر نیست که همزمان به کشور واحد رأی دهند و لازم است فرایند همگرایی این کشورها با گذشت زمان و فرصت کافی عملی شود. در معاهده ابوجا، آفریقا به پنج تشکیلات شمالی، جنوبی، غربی، شرقی و مرکزی تقسیم شد اما اکنون ما آن را به هشت تشکیلات تقسیم کرده ایم و درصدد هستیم راهکار هماهنگ کردن این تشکلها را فراهم آوریم. تمام چالشهایی که اتحادیه با آن روبه رو است، در اجلاس ژوییه آینده مورد بررسی قرار خواهد گرفت و راهحلهایی برای همگرایی هرچه بیشتر ارایه خواهد شد؛ زیرا اگر نتوانیم راهحلی برای این معضلات پیدا کنیم، توسعه ای در آفریقا صورت نخواهد گرفت. مأموریتی که اتحادیه آفریقا به کشورهای پیشنهاد دهنده، مشارکت تازه برای توسعه آفریقا

"NEPAD" "NEW Partnership for African Development" یعنی الجزایر، آفریقای جنوبی، نیجریه، مصر و سنگال داده است، این است که آن‌ها بتوانند راه‌حل‌هایی برای چالش‌های پیش روی اتحادیه پیدا کنند؛ زیرا نهادهایی که قرار است به وجود آیند، بسیار اساسی و نیاز به طرح‌های زیر بنایی دارد. هنگامی که صحبت از آفریقا می‌کنیم، صحبت از زبان‌های وارداتی آن یعنی انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، اسپانیایی و عربی نیست. هر چند که این‌ها نیز غیرقابل انکار هستند، اما مسایل اساسی آفریقا نیستند. بحث ما قانون اساسی است. آفریقا یک مجموعه است که ما تصمیم داریم درباره چنین مجموعه‌ای برنامه‌ریزی کنیم.

برخی بر این باورند، چون شمال آفریقا از نظر جغرافیایی در مجاور اروپا و خاورمیانه قرارداد، آن را منتسب به خاورمیانه بزرگ و یا اروپا می‌کنند. حتی بهداشت جهانی نیز هنگامی که از بهداشت منطقه صحبت می‌کند، شمال آفریقا را به خاورمیانه نسبت می‌دهد که در این باره بارها اعتراض کرده‌ایم. اگرچه شمال آفریقا در همسایگی خاورمیانه است ولی جدای از آفریقا نیست. اما از آنجایی که دو سوم مردم عرب آفریقای هستند، بنابراین آفریقا باید بپذیرد که بیش از یک شریک باید با اعراب مرآوده داشته باشد.

واقعیت این است که اتحادیه آفریقا امروزه یک واقعیت غیرقابل انکار است و همه رهبران ما در پی تقویت این اتحادیه هستند. ما اکنون تصمیم گرفته‌ایم روی پای خود بیاییم و دست نیاز به طرف دیگران دراز نکنیم. آفریقا با این همه ثروت چرا باید نیازمند باشد. علت اصلی این فقر در جنگ است. ضمن این که باید بدانیم این جنگ‌ها ابدی نیستند و روزی به پایان خواهند رسید و اگر اوضاع کنترل شود، جنگ نیز خاتمه می‌یابد. واقعیت این

است که همه این خشونت‌ها برای کنترل منابع است. مافیای قاچاق انسان و مواد مخدر از جمله تهدیدهایی هستند که آفریقا با آن روبه‌رو است. اگر ما نتوانیم مقدمات توسعه را فراهم آوریم، خطرات بزرگی در کمین ما هست. ما می‌دانیم که جغرافیای فعلی آفریقا یعنی تجزیه آن در کنفرانس برلین رقم خورد. هرچند این جغرافیا را نمی‌توان انکار کرد و نادیده گرفت، اما تنها راه رهایی ما از فقر و عقب افتادگی در اتحادیه نهفته است.

یکی از دلایل فقر در آفریقا، انتقال مواد اولیه پیش از تبدیل به فرآورده است. اگر این منابع در منطقه فرآورده شود، یقیناً آفریقا نیاز به دیگران ندارد. در گذشته، وعده‌های زیادی به آفریقا داده شده، اما هیچ کدام اجرایی نشده‌اند؛ بنابراین ما باید روی منابع خود برای توسعه آفریقا حساب باز کنیم. اگر ۵۳ کشور متحد شوند، اغلب مشکلاتی که اکنون با آن مواجه هستیم، از میان خواهند رفت. اکنون اکثر رهبران منطقه، خواهان دسترسی به بازار جهانی هستند. اما باید بدانیم پیش از رسیدن به بازار جهانی باید خودمان بازار داشته باشیم. هنگامی که وسایل حمل و نقل و راه و فرودگاه و راه آهن ما اجازه ترک ما در داخل آفریقا را نمی‌دهند، چگونه انتظار داریم بازار منطقه‌ای داشته باشیم و یا به بازار جهانی دسترسی پیدا کنیم.

درباره همکاری با کشورهای دیگر لازم است توضیح بدهم که اتحادیه آفریقا سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها را دستور کار قرار داده است و همکاری با همه کشورها از جمله ایران، در برنامه کاری ما می‌باشد. ایران می‌تواند در سدسازی و زیرساخت‌های آفریقا مشارکت داشته باشد. ما درصدد نیستیم که از یک شرکت علیه منافع کشور دیگری استفاده کنیم. بلکه می‌خواهیم این شرکا در توسعه جامع به آفریقا کمک کنند و

زیرساخت‌های آن را بسازند. ما نقش چین را متوازن کننده در منطقه می‌بینیم و اعتبار شرکای ما به اجرای تعهدات آن‌ها بستگی دارد.

در پایان این نشست، حاضران پرسش‌هایی از آقای کوناره پرسیدند که او نیز به برخی از آن‌ها پاسخ داد. پرسش‌های شامل:

۱. روابط ایران و آفریقا چگونه روابطی است؟
 ۲. با توجه به این که جمعیت در قرن گذشته ثروت تلقی می‌شد، امروزه جمعیت بدون مهارت و ثروت نیست. آیا سازوکاری برای کنترل رشد جمعیت در پیش است؟
 ۳. با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی، آیا یکپارچگی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در آفریقا امکان پذیر است؟
 ۴. آیا به زودی ریاست کوناره بر کمیسیون آفریقا خاتمه می‌یابد؟
- پاسخ‌های آقای کوناره: ما ایران را به عنوان شریک تلقی می‌کنیم. ایران می‌تواند با مشارکت در زیرساخت‌های آفریقا فعالیت خود را آغاز کند. اگر آفریقا با مشارکت کشورهای دیگر توسعه نیابد، جمعیت یک میلیاردی نیز برای جهان خطرآفرین است. ما در صدیم که زبان واحدی داشته باشیم. ضمن این که دیگر زبان‌ها نیز وجود خواهند داشت. سرانجام باید شجاعت به خرج داد و مسأله زبان را برای همیشه در آفریقا حل کرد.

آقای کوناره، یکی از دو پرسش را به سفیر تونس محول کرد و دیگری را به پایان نشست موکول کرد. اما حاضر نشد اعلام کند که در پایان ۲۰۰۷، ریاست وی در «کمیسیون آفریقا»^۱ پایان خواهد یافت یا خیر؟

^۱ African Commission، یکی از نهادهای African Union است. اتحادیه آفریقا در سال ۲۰۰۱ جایگزین دو سازمان "جامعه اقتصادی آفریقا" و "وحدت آفریقا" شد. اهداف این سازمان پول، امور دفاعی واحد و سایر نهادهای قانون اساسی است. اتحادیه آفریقا در پی تأمین دموکراسی، حقوق بشر، اقتصاد پایدار و پایان دادن به درگیری‌ها در آفریقا است. کمیسیون آفریقا به عنوان دبیرخانه و مجری تصمیمات مجلس سران کشورهای آفریقا، مهم‌ترین مرجع تصمیم‌گیری، می‌باشد. دوره ریاست کمیسیون آفریقا چهارساله است. کوناره در ۲۵ ژانویه ۲۰۰۷، طی مصاحبه‌ای اعلام کرد که پس از پایان دوره، دیگری نامزد ریاست کمیسیون نخواهد شد.